

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

Ю. С. Шемшученка]. – К.: ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2008. – 720 с. **9.** Загальна теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. – Х.: Право, 2009. – 584 с. **10.** Загальна теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. – Х.: Право 2002. – 432 с. **11.** Костюк В. О. Теорія права: курс лекцій: [навч. посіб. для юрид. фак-тів вузів]. – К.: Вентурі, 1996. – 208 с. **12.** Кулаков В. Л. Теория государства и права: учебник / В. Л. Кулаков, А. В. Малько. – М.: Норма, 2009. – 384 с. **13.** Общая теория государства и права: акад. курс. – [В 2-х т.] / под ред. М. Н. Марченко. – Т. 2. Теория права. – М.: Зерцало, 1998. – 640 с. **14.** Офіційний вісник України. **15.** Пархоменко Н. М. Джерела права: проблеми теорії методології: моногр. – К.: ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2008. – 336 с. **16.** Петров В. В. Экологическое право России: учебник. – М.: Изд-во БЕК, 1995. – 557 с. **17.** Проблемы теории государства и права: учебник / под ред. С. С. Алексеева. – М.: Юрид. лит., 1987. – 448 с. **18.** Теорія держави і права: навч. посіб. / за заг. ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 368 с.

ПРАВОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ СИСТЕМАТИЗАЦИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ

Соколова А. К.

В данной статье исследуются теоретические вопросы, связанные с систематизацией экологического законодательства, определены ее основные виды, их содержание.

Ключевые слова: экологическое законодательство, систематизация, кодификация.

LEGAL PROBLEM OF SYSTEMATIZATION OF ENVIRONMENTAL LEGISLATION

Sokolova A. K.

This article deals with theoretical issues, connected with systematization of environmental legislation, defines its main types, their contents.

Key words: environmental legislation, codification, systematization.

Надійшла до редакції 18.10.2012 р.

УДК 349.42

В. Ю. Уркевич,
д-р юрид. наук, доцент
Національний університет
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»,
м. Харків

НОВЕЛИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

У статті аналізується прийнятий 9 лютого 2012 р. Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою». Зроблено висновок, що він містить положення щодо державного аграрного протекціонізму вітчизняних аграрних товаровиробників.

Ключові слова: сільське господарство, страхування, агрострахування, сільськогосподарська продукція, аграрний протекціонізм.

Діяльність у сфері сільсько-го господарства характеризується підвищеними ризиками через використання природних ресурсів, живих біологічних організмів, сезонність і вплив на неї природно-кліматичних умов. У світі давно вигадано механізми мінімізації зазначених ризиків шляхом їх страхування. Наприклад, у США страхують до 70% сільськогосподарських культур, в Іспанії – до 80%, у Канаді – до 60%. Лідером агрострахування в Україні є Полтавська область, де застраховано лише 16,7%; по інших же областях цей показник у рази менший [2]. Причин цьому багато, одна з них – брак належного правового регулювання відповідних суспільних відносин.

9 лютого 2012 року за № 4391-VI Верховною Радою прийнято Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» (далі – Закон), спрямований на врегулювання відносин у сфері страхування сільськогосподарської продукції, що здійснюється з державною підтримкою з метою захисту майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників, на забезпечення стабільності виробництва в сільському господарстві [3]. Зважаючи на набрання чинності цим нормативно-правовим актом з 1 липня 2012 р., відмітимо, що ана-

ліз його положень має важливе як теоретичне (для подальшого вдосконалення теорії аграрного права), так і практичне (для на-працювання рекомендацій щодо застосування положень Закону) значення. А оскільки зазначений Закон прийнято лише декілька місяців тому, все це в сукупності вказує на актуальність теми даної публікації.

У різні часи науковці зверталися до розгляду окремих аспектів страхування ризиків у сфері сільського господарства [Див.: 1; 4-6]. Однак їх дослідження були проведені до прийняття зазначеного вище Закону і, звісно, не враховували його положень, що додатково вказує на актуальність і новизну тематики даної статті. Її мета – охарактеризувати приписи цього Закону й надати рекомендації щодо практичного застосування його положень.

Переходячи до основного викладу, зазначимо, що прийняття названого нормативно-го акта в цілому слід оцінити як позитивне явище, адже ним закріплюється механізм надання державної підтримки при страхуванні сільськогосподарської продукції. Структурно Закон містить 27 статей, що викладено у 7-ми розділах: «Загальні положення», «Суб'єкти і предмет договору страхування сільськогосподарської продукції з державною

підтримкою», «Умови і порядок страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою», «Вимоги до страховиків та їх об'єднання», «Договір страхування», «Державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції», «Відповідальність та вирішення спорів». Восьмий розділ Закону «Прикінцеві положення» містить положення щодо набрання ним чинності та внесення змін до Законів України «Про страхування» і «Про державну підтримку сільського господарства України».

Розпочинаючи аналіз окремих положень Закону зазначимо, що суб'єктами відносин страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою, як це визначено у ст. 4, є страхувальники і страховики. При цьому страховиками є юридичні особи, які отримали відповідну ліцензію на здійснення цього виду страхування і які є членами Аграрного страхового пулу (об'єднання страховиків, які страхують сільськогосподарську продукцію з державною підтримкою). Страхувальниками ж Закон іменує сільськогосподарських товаровиробників, якими пропонується вважати юридичних осіб незалежно від їх організаційно-правової форми, що займаються виробництвом сільськогосподарської продукції й (або) розведенням, виро-

щуванням чи виловом риби у внутрішніх водоймах та її переробкою на власних або орендованих потужностях, у тому числі із власновиробленої сировини на давальницьких умовах, і здійснюють операції з її постачання. Зазначимо, що наведене визначення поняття «сільськогосподарський товаровиробник» не є коректним, оскільки зазвичай до них відносять як юридичних, так і фізичних осіб. Проте згідно з нормами Закону страхувальниками у відносинах страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою можуть виступати виключно сільськогосподарські підприємства.

За ст. 5 Закону предметом договору страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою є майнові інтереси страхувальника, пов'язані з його страховими ризиками щодо вирощеної, відгодованої, виловленої, зібраної, виготовленої первинної (без вторинної обробки й переробки) сільськогосподарської продукції (товарів), зазначеної у групах 1 – 24 УКТ ЗЕД згідно із Законом України «Про Митний тариф України», а саме: (а) врожаю сільськогосподарських культур; (б) урожаю багаторічних насаджень; (в) сільськогосподарських тварин, птиці, кролів, хутрових звірів, бджолосімей, риби та інших водних живих ре-

сурсів і тваринницької продукції. Не підлягають страхуванню з державною підтримкою: а) урожаї сільськогосподарських культур, які впродовж 3-х або більше років не давали врожаю при їх культивуванні; б) урожай багаторічних насаджень плодоносного віку, які не давали врожаю протягом останніх 5-ти років; в) хворі сільськогосподарські тварини, птиця, кролі, хутрові звірі, бджолосім'ї, риба та інші водні живі ресурси і тваринницька продукція, а також ті, що перебувають у зонах карантину або виникнення надзвичайних епізоотичних обставин.

Перелік сільськогосподарської продукції, страхових ризиків, щодо яких здійснюється страхування з державною підтримкою на відповідний фінансовий рік, затверджується Кабінетом Міністрів України, а право її страхувати мають сільськогосподарські товаровиробники, які здійснюють свою діяльність на території України й відповідають визначеним Кабінетом Міністрів України критеріям (крім нерезидентів). Отже, розглядуваний Закон містить у собі приписи аграрного протекціонізму щодо захисту вітчизняних сільськогосподарських підприємств, що слід визнати цілком обґрунтованим.

Страховим випадком є настання певної події, передбаченої договором страхування,

внаслідок якої відбулася загибель (втрата, пошкодження) застрахованих посівів (посадок), загибель (недобір, недоотримання) застрахованого врожаю, продукції бджільництва, загибель (втрата, вимушений забій, травматичне пошкодження або захворювання) застрахованих сільськогосподарських тварин, птиці, кролів, хутрових звірів, бджолосімей, риби та інших водних живих ресурсів і тваринницької продукції. З настанням такої події виникає обов'язок страховика виплатити страхове відшкодування страхувальникові (ст. 6 Закону).

Закон установлює особливості щодо страхування окремих видів сільськогосподарської продукції. Так, згідно зі ст. 7 Закону страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень здійснюється на випадок заподіяння збитку внаслідок настання подій (страхових ризиків), передбачених стандартним страховим продуктом. При їх страхуванні страхова вартість урожаю розраховується шляхом помноження площі посіву сільськогосподарських культур і посадок багаторічних насаджень на середню врожайність за останні 5 років, що передують року страхування, і помноження на ціну одиниці вирощеної продукції, встановлену для цілей страхування Мініс-

терством аграрної політики та продовольства України. Страхова ж вартість сільськогосподарських тварин, птиці, кролів, хутрових звірів, бджолосімей, риби та інших водних живих ресурсів і тваринницької продукції визначається виходячи із ціни одиниці продукції, розрахованої центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування й реалізує державну аграрну політику. Указані ціни можуть бути диференційовані за видами продукції, за областями або природно-економічними зонами. Дані про рівень цін на останню доводяться до відома страхувальників і страховиків (ст. 8 Закону).

Страхова сума при страхуванні врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень устанавлюється в договорі страхування на підставі страхової вартості майбутнього врожаю й рівня страхового покриття, а при страхуванні сільськогосподарських тварин, птиці, кролів, хутрових звірів, бджолосімей, риби та інших водних живих ресурсів і тваринницької продукції – на підставі їх страхової вартості (ст. 9 Закону).

Закон устанавлює окремі правила визначення збитків при страхуванні сільськогосподарської продукції. Так, відповідно до статей 11 і 12, при страхуванні урожаю сільсько-

господарських культур і багаторічних насаджень збитком є втрати страхувальника від недобору (недоотримання) врожаю внаслідок повної або часткової загибелі (втрати, пошкодження) посівів (посадок) та/або врожаю у разі настання страхового випадку. Недобір (недоотримання) врожаю визначається як різниця між страховою його вартістю, вказаною в договорі страхування, і вартістю урожаю, фактично отриманого після настання страхового випадку. При страхуванні ж сільськогосподарських тварин, птиці, кролів, хутрових звірів, бджолосімей, риби та інших водних живих ресурсів і тваринницької продукції збитком є втрати страхувальника від загибелі або вимушеного забою (знищення), травматичного пошкодження або захворювання цих тварин, птиці, кролів, хутрових звірів, бджолосімей, риби та інших водних живих ресурсів і тваринницької продукції, а також від недобору (недоотримання) продукції бджільництва через настання страхового випадку. Збиток при страхуванні сільськогосподарських тварин, птиці, кролів, хутрових звірів, бджолосімей, риби та інших водних живих ресурсів і тваринницької продукції визначається з урахуванням їх страхової вартості. При цьому збиток зменшується на вартість придатної

до використання або реалізації продукції (м'ясо, шкура, шерсть, субпродукти тощо).

При настанні страхового випадку страхувальник зобов'язаний не пізніше 72 год. з дня його настання повідомити про це в письмовій формі страховика. У разі загибелі або вимушеного забою (знищення), травматичного пошкодження або захворювання застрахованих сільськогосподарських тварин, птиці, кролів, хутрових звірів, бджолосімей, риби та інших водних живих ресурсів і тваринницької продукції страхувальник зобов'язаний протягом 48 год. з моменту виявлення цієї події повідомити про неї в письмовій формі страховика і зареєструвати факт загибелі, вимушеного забою (знищення), травматичного пошкодження або захворювання сільськогосподарських тварин, птиці, кролів, хутрових звірів, бджолосімей, риби та інших водних живих ресурсів і тваринницької продукції в центральному органі виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики в галузі ветеринарної медицини (або ж у центральному органі виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері рибного господарства й рибної промисловості, охорони, використання й відтворення водних живих ресурсів).

Страховик, у свою чергу, як тільки стане відомо про настання страхового випадку, зобов'язаний протягом 2-х робочих днів вжити заходів щодо оформлення всіх необхідних документів для своєчасного здійснення страхової виплати і скласти страховий акт, у якому зазначаються: а) оцінка впливу на урожай застрахованих і незастрахованих ризиків; б) метод розрахунку й уточнені дані про суму втрат; в) розмір пошкоджених площ; г) розмір втрат, понесених внаслідок настання страхового випадку; д) додаткові витрати страхувальника; е) розрахунок страхового відшкодування; є) заперечення сторін щодо розміру встановленого збитку. Страховик протягом 14 днів з дня підписання страхового акта здійснює виплату страхувальникові страхового відшкодування (статті 13 і 14 Закону).

Яким же чином надається державна підтримка при страхуванні сільськогосподарської продукції? Відповідно до ст. 25 Закону державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції полягає в наданні з Державного бюджету сільськогосподарським товаровиробникам грошових коштів у виді субсидій на відшкодування частини страхового платежу (страхової премії), фактично сплаченого ними за договорами страхуван-

ня цієї продукції. Перелік сільськогосподарських страхових ризиків, а також об'єктів страхування, частина страхових платежів (страхових премій), що субсидується з Державного бюджету, а також порядок та умови надання державної підтримки шляхом здешевлення страхових платежів (премій) визначаються Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства аграрної політики та продовольства України. Це Міністерство безпосередньо нараховує й виплачує страхові субсидії сільськогосподарським товаровиробникам. Із наведених приписів Закону можна зробити висновок, що на державну підтримку при страхуванні сільськогосподарської продукції можуть розраховувати не будь-які сільськогосподарські підприємства, а лише ті, що укладуть відповідні договори страхування щодо об'єктів страхування, визначених Кабінетом Міністрів України.

Укладення договорів страхування аграрної продукції стане також обов'язковою умовою надання сільськогосподарським товаровиробникам окремих видів державної підтримки й дотацій, що мають бути визначені Кабінетом Міністрів України (ст. 3 Закону).

Підсумовуючи викладене, можемо зробити наступні висновки. Прийняття Закону України

«Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» слід визнати позитивним моментом у впорядкуванні відносин щодо агрострахування. Закон містить положення, що регламентують відносини щодо страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою. Доволі важливими в розглядуваному нормативно-правовому акті є положення стосовно державного аграрного протекціонізму вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників.

З метою реалізації приписів Закону потребують Кабінетом Міністрів України мають бути затверджені передбачені ним підзаконні нормативно-правові акти: (а) Порядок визнання ризику в сільському господарстві катастрофічним; (б) Перелік сільськогосподарської продукції, страхових ризиків, щодо яких здійснюється страхування з державною підтримкою на відповідний фінансовий рік; (в) Порядок надання й використання Аграрним страховим пулом бюджетної позики в разі настання надзвичайної ситуації, яка набуває масштабів катастрофи; (г) Перелік сільськогосподарських страхових ризиків, а також об'єктів страхування, частина страхових платежів (страхових премій), яка субсидується з Державного бюджету; (д) Порядок та умови

надання державної підтримки шляхом здешевлення страхових платежів (премій).

Уряд України відповідно до приписів Закону теж має визначити: (а) критерії, яким мають відповідати сільськогосподарські товаровиробники, які здійснюють свою діяльність на території України й мають право страхувати сільськогосподарську продукцію, (б) окремі види державної підтримки й дотацій, що надаються сільськогосподарським

товаровиробникам за умови укладення договору страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою та ін.

Перспективою подальших наукових розвідок у напрямку порушених проблем може бути використання отриманих результатів у наступних дослідженнях, а також характеристика порядку укладення й виконання договору страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою.

Список літератури: 1. Інвестиційна діяльність у сільському господарстві: правові питання: моногр. / кол. авторів; за ред. В. І. Семчика. – К.: ТОВ «Вид-во «Юрид. думка», 2008. – 252 с. 2. Котенева О. Агросстрахование будет обязательным / О. Котенева // Первая крымск. информ.-аналит. газ. – 2012. – № 11 (47). – С. 6. 3. Офіційний вісник України. – 2012. – № 19. – Ст. 708. 4. Паськова Л. О. До питання діяльності Аграрного фонду та ФАСС як суб'єктів інвестування / Л. О. Паськова // Правові проблеми залучення інвестицій у сільське господарство та соціальну сферу села: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 черв. 2007 р.) – К.: ІДП НАН України, 2007. – С. 100-103. 5. Порадник керівникові сільськогосподарського підприємства: навч. і наук.-практ. посіб. / за ред. А. П. Гетьмана, В. З. Янчука. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – С. 385-387. 6. Уркевич В. Ю. Правові питання страхування ризиків сільськогосподарського виробництва / В. Ю. Уркевич // Вісн. Акад. мит. служби України. – Серія «Право». – 2009. – № 2 (3). – С. 44-48.

НОВЕЛЛЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В СФЕРЕ СТРАХОВАНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ

Уркевич В. Ю.

В статье анализируется принятый 9 февраля 2012 г. Закон Украины «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою». Сделан вывод, что он содержит положения относительно государственного аграрного протекционизма отечественных аграрных товаропроизводителей.

Ключевые слова: сельское хозяйство, страхование, агросстрахование, сельскохозйственная продукция, аграрный протекционизм.

SHORT STORIES OF LEGAL REGULATION IN THE SPHERE OF INSURANCE OF AGRICULTURAL PRODUCTION

Urkevych V. J.

In article the Law of Ukraine passed on February 9, 2012 «About features of insurance of agricultural production with the state support» is analyzed. The conclusion is drawn that the Law contains the provision of rather state agrarian protectionism of domestic agrarian producers.

Key words: agriculture, insurance, agrosinsurance, agricultural production, agrarian protectionism.

Надійшла до редакції 11.04.2011 р.